

OMGEVINGSBERAAD Waddengebied

Ruiterskwartier 121-A
8911 BS Leeuwarden
T: 058 233 90 10

Aan het Bestuurlijk Overleg Waddengebied
T.a.v. de voorzitter, de coördinerend minister van IenW
Ministerie van I&W
Postbus 2090
2500 EX Den Haag
Mail: secretariaatwadden@minienw.nl

Leeuwarden, 17 maart 2026

Kenmerk: 20260317-1

Betreft: Advies OBW betreffend het extra Bestuurlijk Overleg Waddengebied 26 maart 2026.

Bijlagen: geen

Geachte voorzitter, geachte bestuurders van het Bestuurlijk Overleg Waddengebied,

Op 6 maart jongstleden heeft het Omgevingsberaad Waddengebied (hierna: OBW) gesproken over de agenda en bijbehorende stukken van het extra Bestuurlijk Overleg Waddengebied (hierna: BOW) van 26 maart aanstaande. Naar aanleiding van deze bespreking komen de leden van het OBW tot de onderstaande bevindingen, adviezen en verzoeken. Zoals gebruikelijk ontvangt u de inbreng vanuit het OBW voorafgaand aan de vergadering. Op een aantal punten geven wij (nu) niet schriftelijk advies. Bij enkele punten wil ik, zoals aangegeven, graag van de gelegenheid gebruik maken mondeling te reageren.

1. Opening en kennismaking

Wij verheugen ons op de aanwezigheid van de nieuwe bewindspersonen van de vier aangesloten departementen. Dit extra BOW geeft de gelegenheid om te starten met een kennismaking en een gesprek over de drijfveren en ambitie van alle bestuurders aan tafel. Namens het OBW zal ik vertellen wat de leden van het OBW bezig houdt en welke verwachting zij hebben van het net aangetreden kabinet. Wij doen ook al vast een uitnodiging aan de bewindspersonen om de leden te ontmoeten in het gebied zelf. Wij kijken daar naar uit. Wij hopen dat dit lukt voor de Toogdag op 15 juni aanstaande. Op de Toogdag zelf benutten we graag de traditie dat de leden met de bestuurders in gesprek gaan.

2. Rapporten De Graeff en Decisio

Algemeen

Wij waarderen de kwaliteit van de analyse in beide rapporten. De rapporten maken overtuigend duidelijk dat versterking van governance, uitvoeringskracht, prioritering, adequate financiering en bestuurlijk commitment (zelfbinding) noodzakelijk is. Wij onderschrijven daarom de conclusies, adviezen en lessen uit beide rapporten. Wij constateren daarbij dat de uitkomst van de evaluatie scherp is: de doelen van de door overheden en maatschappelijke sectoren onderschreven Agenda voor het Waddengebied 2050 en het Uitvoeringsprogramma zijn “onvoldoende dichterbij gekomen” en “vragen om substantiële bijstelling om naar de toekomst zijn waarde te behouden”. De Graeff verwoordt het zo: “Actie is nodig”. Dit is in onze ogen een duidelijke bestuurlijke opdracht aan u, alle overheden en bestuurders in het Waddengebied.

Ons advies voor de bespreking in het BOW en het vervolg

- Onderschrijf allereerst de noodzaak en de urgentie, en vervolgens de conclusies, adviezen en lessen uit beide rapporten als gezamenlijk vertrekpunt en bevestig expliciet dat implementatie van de adviezen in samenhang en volle overtuiging moet plaatsvinden. Selectieve overname van onderdelen zal niet leiden tot de noodzakelijke verbetering. Onderschrijf de noodzaak en de adviezen over hoe om te gaan met de hoofddoelstellingen en de drie prioriteiten.
- Het BOW moet in onze ogen in het BOW van 26 maart deze uitkomsten aangrijpen om scherpe en richtinggevende uitspraken te doen die leiden tot concrete besluitvorming en verbeteringen in het BOW van 15 juni aanstaande.
- Spreek uw bestuurlijke commitment uit om afzonderlijk én gezamenlijk hiervoor een inspanning te leveren. Voorkom dat de besluitvorming blijft steken in procesafspraken alleen.
- Koppel aan ieder besluit ook een uitvoeringsvraag, een verantwoordelijkheid en een tijdpad. Laat voor het BOW van 15 juni de adviezen waar nodig aanscherpen en uitwerken en geef die opdracht aan de recent benoemde 'trekker'.
- Betrek vanuit de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de Agenda de leden van het OBW en hun achterban actief in de implementatie van de adviezen en de concretisering van de hoofddoelstellingen en prioriteiten in het Doelendocument en nieuwe Uitvoeringsprogramma.

Hoofddoelstellingen en prioriteiten

Met brede overeenstemming over beide rapporten, ontstaat niet automatisch voldoende richting voor de vraag waarop daadwerkelijk wordt gestuurd. Juist hier ligt nu de kern van de bestuurlijke opgave. De Graeff en Decisio adviseren beiden nadrukkelijk over hoe om te gaan met de hoofddoelstellingen voor de Waddenzee respectievelijk het Waddengebied. De Graeff benoemt drie prioriteiten waar wij ons geheel in kunnen vinden. Wij dringen erop aan om deze adviezen leidend te maken voor het vervolg.

Het OBW heeft eerder in verschillende adviezen aangegeven dat het onvoldoende uitvoering geven aan wettelijke verplichtingen – los van de verslechtering van de Waddenzeenatuur - leidt tot stagnatie, geen toekomstperspectief en juridische onzekerheid. Beide rapporten bevestigen deze richting en roepen op tot urgentie en handelen.

Advies: Onderschrijf de noodzaak en de adviezen over hoe om te gaan met de hoofddoelstellingen en de drie prioriteiten. Benut alle leden van het OBW hierbij. De sector recreatie en toerisme is al aan de slag gegaan met een uitwerking van hun Manifest voor het handen en voeten geven aan het advies van De Graeff over de relevantie van het gastvrijheidsdomein voor deze regio.

Financiën en uitvoerbaarheid

Wij maken ons zorgen over de kwetsbaarheid van de financiële basis onder de opgaven in het Waddengebied. De adviezen die hierover gaan onderschrijven wij alle vier van harte. Deze adviezen vragen om een snelle en doelgerichte uitwerking ten behoeve van besluitvorming in het BOW van 15 juni. Benut en bundel bestaande geldstromen, benut incidenteel geld zoals de tweede tranche gebiedsinvesteringen 'net op zee' ad 49 miljoen voor programmering om de hoofddoelstellingen van de Agenda dichterbij te brengen. Teruglopende middelen, niet-gehonoreerde aanvragen en het ontbreken van voldoende structurele dekking brengen met zich mee dat ambities niet worden waargemaakt. Dat raakt niet alleen de voortgang, maar ook de geloofwaardigheid van en draagvlak voor de keuzes die gemaakt worden.

In ons advies over het Beleidskader doen wij de dringende oproep om voldoende middelen voor natuurbeheer, -ontwikkeling en -herstel beschikbaar te stellen. In het regeerakkoord zien wij (nog) niet dat de benodigde middelen voor natuurherstel en Waddenzee-opgaven zijn gehonoreerd, terwijl het gebied wel vast loopt. Voor het Beleidskader zullen ook middelen voor de verduurzamingsagenda in beeld moeten zijn. Alleen zo kunnen de economische sectoren met perspectief aan de slag met de beleidsopgaven.

Keuzes en prioritering moeten wat ons betreft niet worden gezien als een louter ‘bestuurlijke oefening’, maar om daadwerkelijk ambities, programmering, financiële middelen, personele inzet en gebiedsprocessen met elkaar te verbinden, vertaald in het volgende Uitvoeringsprogramma en Doelendocument met middelen en menskracht. In de ogen van de leden van het Omgevingsberaad is er nu een momentum nu het kabinet Jetten net “Aan de Slag” is gegaan. Hoe kunnen we de gebiedsopgaven koppelen aan de focus en ambitie van het nieuwe kabinet. Tijdens het BOW hoor ik graag welke ambities de nieuwe bewindspersonen hebben voor de komende vier jaar. Wat willen zij bereiken? Waar willen zij in investeren? Hoe kan het BOW de kabinetsfocus verbinden aan gebiedseigen prioriteiten en daar ook budgettaire claims aan koppelen.

Wij **adviseren** deze directe koppeling van keuzes en prioritering aan middelen en menskracht als opdracht mee te geven aan de ‘trekker’ voor uitwerking voor een concreter beeld in het BOW van 15 juni, nodig voor het vervolg van het Beleidskader, de start van het Uitvoeringsprogramma en de implementatie van de financiële adviezen. Bij de financiële uitwerking vragen wij ook aandacht voor de teruglopende Europese middelen voor regionale ontwikkeling. Welke Europese middelen zijn (wel) beschikbaar voor het Waddengebied, niet alleen voor het Nederlandse deel maar ook het trilaterale gebied? Hoe kunnen die middelen landen in de beoogde financiële faciliteit, bedoeld voor de ‘integrale aanpak op programma- of projectniveau’ zoals De Graeff die adviseert.

Governance en uitvoeringskracht

Wij onderschrijven de noodzaak die beide rapporten toekennen aan bestuurlijk commitment en uitvoeringskracht bij Rijk en regio. Het OBW hecht zoals bekend aan bestuurlijke vertegenwoordiging van alle betrokken departementen en regionale overheden. Deze adviezen benadrukken voor ons dit belang: de opgaven van de toekomst vragen interdepartementale samenwerking en daarbij behorende bestuurlijke inzet. Wij onderschrijven de noodzaak van het stafbureau en een sterke invulling van de rol van de secretaris-directeur. Ook herkennen wij dat voor de ambtelijke samenwerking scherper en minder vrijblijvend moet worden georganiseerd wie waarop aanspreekbaar is. Wij maken ons zorgen dat zonder concrete organisatorische uitwerking het vervolg te vrijblijvend blijft. De noodzaak om “daad bij het woord te voegen” is groot.

Wij **adviseren** voor een daadkrachtig vervolg dat u in het BOW uw commitment uitspreekt op de voorliggende adviezen inclusief organisatorische en financiële consequenties, zodat besluitvorming in juni voldoende direct uitvoerbaar is. Ook dit behoort tot de opdracht van de ‘trekker’

Doelendocument en nieuw Uitvoeringsprogramma

Wij lezen in beide rapporten dat een belangrijk deel van de aanbevelingen over focus, prioritering en spanning op de hoofddoelstellingen zijn beslag kan krijgen middels én in het nieuwe Doelendocument en het volgende Uitvoeringsprogramma. Wij waarderen dat in het Behandelvoorstel Beleidskader dat bij het BOW van 26 maart de samenhang met de adviezen en lessen uit beide rapporten ook wordt opgepakt. Wij maken ons grote zorgen over het korte tijdpad, maar juichen voortgang ook toe vanwege de behoefte aan duidelijkheid op korte termijn.

Wij **adviseren** dat de voorbereiding van het nieuwe Doelendocument en Uitvoeringsprogramma tijdig start, zodat het BOW in juni en december 2026 voldoende kan worden benut voor richtinggevende besluitvorming. Omdat de opgaven om versnelling vragen, gaan zo geen bestuurlijke tijd verloren. Wij adviseren dit eveneens te betrekken bij opdracht van de ‘trekker’.

Jongerenberaad

Wij constateren dat de stem van jongeren in de voorliggende rapporten en in de bestuurlijke uitwerking geheel niet zichtbaar is. Wij maken ons zorgen dat jongeren nog te veel aan de rand van het proces worden gepositioneerd, terwijl de opgaven bij uitstek over de lange termijn gaan. Een incidentele betrokkenheid doet geen recht aan de inhoudelijke bijdrage die het Jongerenberaad kan leveren. Zeker met het oog op een trilaterale jongerenconferentie over vier jaar is bestendinging van deze positie van belang.

Wij **adviseren** het BOW daarom om de stem, plek en organisatie van het Jongerenberaad structureel te verankeren binnen de uitwerking van de uitvoeringskracht, inclusief passende structurele bekostiging. Ook verzoeken wij om te borgen dat de inhoudelijke adviezen van het Jongerenberaad een serieuze en herkenbare plaats krijgen in het BOW, zowel bij de bespreking van deze rapporten als in de reguliere werkwijze. Wij adviseren bovenstaande mee te nemen bij de uitwerking.

Rol van het OBW

In onze ogen bestaat er geen onduidelijkheid over onze rolopvatting. De adviesrol is voor het OBW (al) leidend. De adviesrol is voorbehouden aan de zeven leden. Daarnaast is en blijft het OBW nadrukkelijk ook een plek van gelijkwaardige interactie met de vertegenwoordigers van de overheden, wetenschap en maatschappelijke inbreng. Wij waarderen dat in het rapport-De Graeff wordt voorgesteld de adviesrol van het OBW nadrukkelijker te 'formaliseren'. Wij missen in de huidige werkwijze regelmatig een snelle en duidelijke terugkoppeling op onze adviezen.

Wij nemen de observatie ter harte dat onze advisering aan kracht wint wanneer zij selectief, op hoofdlijnen, unaniem en proactief worden uitgebracht in de vorm van een besluit of appreciatie van het advies. Wij maken graag gebruik van de mogelijkheid om ook een van de leden bij het BOW aanwezig te laten zijn, zoals De Graeff adviseert. Het OBW spreekt tegelijk uit ook zelf verantwoordelijkheid te nemen voor een scherpere rolinvulling, waaronder een selectievere advisering en meer focus in omvang en detailniveau van adviezen.

Daarnaast **vragen wij aandacht** voor de omvangrijke inzet die maatschappelijke partijen nu al leveren en willen blijven leveren. Dit knelt alleen behoorlijk. Voor adequate advisering, participatie in alle beleidsprocessen en betrokken, geïnformeerd achterbannen is passende ondersteuning van de OBW-partners nodig. Die inzet is waardevol, maar niet vanzelfsprekend. Voor een duurzame en geloofwaardige versterking van de uitvoeringskracht moet ook dit onderdeel serieus worden gezien.

Wij **adviseren** het BOW om in de bestuurlijke afspraken vast te leggen dat op adviezen van het OBW steeds expliciet en op korte termijn wordt gereageerd, tijdens het BOW of schriftelijk in verslaglegging of separate terugkoppeling achteraf. Bovendien verzoeken wij om bij de uitwerking van de uitvoeringskracht en het Uitvoeringsprogramma te onderzoeken of en wanneer een vergoeding voor inzet van stakeholders gerechtvaardigd is. Voor het functioneren van het OBW is een adequaat bureau nodig. Wij gaan er van uit dat deze randvoorwaarden wordt meegenomen bij de verdere uitwerking.

Momentum

Wij constateren dat beide rapporten een belangrijk moment markeren en hiermee een basis ligt om de geconstateerde impasse te doorbreken. Wij **adviseren** het BOW daarom om de aanbevelingen uit De Graeff en Decisio met ambitie en integraal te onderschrijven, de prioriteiten en financiële opgaven bestuurlijk te concretiseren, de uitvoeringskracht direct te organiseren en de verdere uitwerking van Doelendocument en Uitvoeringsprogramma met voorrang ter hand te nemen. Wij **vernemen** graag op welke wijze het BOW deze lijn overneemt en hoe de reactie op de voorliggende adviezen wordt vastgelegd. Wij zien uit naar bespreking en vervolg in het BOW.

3. Beleidskader Natuur Waddenzee

Gezamenlijk advisering en zorgen

De leden van het OBW willen zich inspannen om met een gedragen advies te komen voor het BOW van 15 juni. Overheden en sectoren hebben in de Agenda voor het Waddengebied 2050 onderstaande hoofddoelstellingen vastgelegd. Dit raamwerk is voor het OBW leidend in zijn beoordeling en advisering, zoals ook in dit advies. Hoofddoelstelling voor de Waddenzee is ‘een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap’. Hoofddoel voor het Waddengebied is dat het in 2050 veilig, vitaal en veerkrachtig is. Veilig doordat we tijdig anticiperen op de gevolgen van klimaatverandering en zeespiegelstijging. De rapporten van De Graeff en Decisio geven adviezen en lessen voor de toekomst die wij onderschrijven.

Onze serieuze zorg richt zich op de korte doorlooptijd naar het BOW van 15 juni. Wij hechten tegelijkertijd ook aan bestuurlijke besluitvorming in dit BOW. Wij attenderen LVVN erop dat dit de komende tijd alleen mogelijk is met een projectteam met voldoende bemensing, expertise, focus en inzet. Niet alleen voor de leden van het OBW en hun achterban, maar ook voor de participatie van regionale overheden is dit van groot belang. Het OBW spreekt zijn waardering uit voor de inspanningen die de medewerkers van LVVN doen om het gesprek met de leden over het Beleidskader te voeren. Wij **vragen** het BOW en de minister van LVVN nadrukkelijk aandacht voor de korte doorlooptijd en de vereiste ambtelijke inzet. Dit zal ik namens de leden tijdens de vergadering benadrukken.

OBW-advies over de vijf beschreven uitgangspunten

Het Ministerie van LVVN vraagt de overheden in het BOW in dit extra BOW om in te stemmen met de aangegeven vijf uitgangspunten van het Beleidskader Natuur Waddenzee. Instemming betekent “dat deze uitgangspunten richtinggevend zijn voor het formuleren van de beleidsopgaven in het Beleidskader Natuur Waddenzee die worden voorgelegd aan het BOW van 15 juni 2026”. Wij **adviseren u om in te stemmen** met de geformuleerde uitgangspunten in het behandelvoorstel. Wij koppelen daaraan de aandachtspunten en voorwaarden zoals hieronder weergegeven voor het kunnen zetten van de vervolgstappen. Onze instemming betreft ook nadrukkelijk een vertrekpunt voor continue uitwerking. Het Beleidskader stopt immers niet bij besluitvorming over beleidsopgaven, maar vraagt juist daarna om (continue) bestuurlijke verankering, concretisering en uitwerking in overleg met de sectoren in een verduurzamingagenda, implementatie en financiering.

Wij benadrukken dat snelheid en zorgvuldigheid **niet tegenover elkaar** moeten worden gezet. Beide zijn nodig: het tegengaan van de ontstane en toekomstige cumulatieve druk en de voortgang om verdere vertraging te voorkomen, én voldoende tijd om bouwstenen, scenario's en achterbanraadpleging serieus te doorlopen vanuit zorgvuldigheid en navolgbaarheid.

De Graeff en Decisio gaan beiden in op stagnatie en het achterwege blijven van doelbereik. Wij herhalen de toegevoegde waarde van het Beleidskader voor de hoofddoelstellingen uit de Agenda en de samenhang met andere trajecten binnen het Uitvoeringsprogramma. Volle inzet, doorpakken en bestuurlijk commitment op de vervolgstappen van het Beleidskader zijn belangrijke sleutels voor de gevraagde duidelijkheid, keuzes en prioritering uit beide rapporten.

Wij komen tot dit advies vanuit de overtuiging dat het Beleidskader een zeer belangrijk instrument is voor de opgaven in de Waddenzee en het Waddengebied en dat voortgang nodig is om duidelijkheid te bieden voor natuur, sectoren en overheden. Het advies komt ook tot stand vanuit bestaande zorgen en de wens om mogelijke juridische gevolgen die kunnen voortvloeien uit de Staat van de Waddenzee zorgvuldig te duiden en te plaatsen binnen het bredere kader van beleid en uitvoering. Daarbij leven er vragen over de wijze waarop referentiewaarden in de praktijk kunnen worden gehanteerd, zodanig dat deze recht doen aan de ecologische doelstellingen, terwijl tegelijkertijd sprake blijft van een evenwichtige, proportionele en uitvoerbare doorwerking voor betrokken sectoren. Het OBW hecht er - zeker vanwege deze zorgpunten- aan dat vervolgstappen in gezamenlijkheid worden verkend en vraagt daarom uw **toezegging dat we als leden betrokken blijven bij de vervolgstappen**.

Aandachtspunten en voorwaarden voor het vervolg

Het advies om in te stemmen, laten wij daarom vergezeld gaan met de volgende voorwaarden en aandachtspunten voor het vervolg in de voorbereiding naar het BOW van 15 juni en de fasen daarna, richting het BOW van december en het nieuwe Uitvoeringsprogramma. Onderstaand advies heeft een aantal consistente onderdelen uit eerdere adviezen (bijlage). De spanning tussen urgentie en voortgang enerzijds en zorgvuldigheid en navolgbaarheid anderzijds leest u hieronder telkens terug.

Juridische borging

Wij gaven ook eerder aan dat juridische borging een randvoorwaarde is voor navolgbare en consistente besluitvorming. Zonder juridisch doorwerking en effectuering bestaat het risico dat discussie, onzekerheid en draagvlakverlies worden doorgeschoven naar andere tafels en latere fasen. Heldere kaders en voorspelbaarheid zijn gewenst. Dit is urgent in het licht van de verslechtering van ecosysteem en geeft ook (rechts)zekerheid voor sectoren. Zo weten sectoren welke ruimte ze voor de toekomst hebben. Het OBW acht het niet wenselijk dat wezenlijke keuzes in de praktijk bij individuele vergunningverlening terechtkomen. Bovendien geeft juridische verankering duidelijkheid aan de andere bevoegde gezagen voor doorwerking in hun instrumentarium en investeringsprogramma's.

Wij **vragen** om over deze juridische borging in de stukken voor het BOW van 15 juni expliciete duidelijkheid te geven: welke concrete stappen voor juridische verankering (moeten) volgen, in onder meer het Natura 2000-beheerplan, vergunningverlening, natuurherstelplan en de kaders van de Omgevingswet, inclusief planning, bestuurlijke verantwoordelijkheid en bestuurlijke toezegging. Duidelijk moet zijn welke stappen wanneer nodig zijn en wie daarvoor (bestuurlijk) verantwoordelijk.

Cumulatieve Impactanalyse (CIA)

Ten tijde van het schrijven van dit advies hebben wij het recent verschenen addendum op de CIA nog niet bestudeerd en meegenomen. Daarin wordt de impact van Defensie, PAWOZ, dijkversterkingen en de ontwikkelingen in de garnalenvisserij toegevoegd aan de eerdere studie. Dit kwam te laat voor ons om te betrekken bij dit advies en volgt. De CIA vormt een belangrijke bouwsteen, immers het geeft richting aan de beleidsopgaven. Met enkele sectoren en met de leden collectief vinden nog verdiepende sessies plaats. Voor de sectoren geldt dat aantoonbare effectiviteit van bijvoorbeeld het stoppen of verduurzamen van aan activiteiten, randvoorwaardelijk is voor draagvlak voor deze maatregelen.

Bij onze toekomstige advisering over de verschillende scenario's is het voor ons belangrijk om te weten welke drukfactoren in beeld zijn en welke nog niet. In het afwegingskader en de bestuurlijke besluitvorming die daarop volgt moet inzichtelijk zijn hoe nationale opgaven zoals kernenergie en die hierboven benoemd, worden gewogen ten opzichte van regionale economische activiteiten en leefbaarheid. Wij **vragen** u dit op te nemen in het afwegingskader.

Sociaaleconomische impactanalyse en afwegingskader

Wij geven aan dat voor onze verdere advisering de bouwstenen sociaaleconomische impactanalyse en afwegingskader tijdig en van goede kwaliteit beschikbaar moeten zijn. Wij **verzoeken** om in de voorbereiding voor het BOW van 15 juni goede en gedegen uitwerkingen tijdig beschikbaar te hebben, zodat wij die in onze beraadslaging kunnen meenemen. Hieronder zetten wij dit verder uiteen, zodat u een beeld krijgt van de vragen die er bij de leden leven en waarop die bouwstenen antwoord moeten verschaffen.

De sociaaleconomische impactanalyse moet niet algemeen beschrijvend blijven, maar een concreet, actueel en uitlegbaar handvat bieden voor bestuurlijke afwegingen, met oog voor effecten voor sectoren en bewoners in de regio én daarbuiten, zodat besluiten zorgvuldig en transparant kunnen worden genomen. Daarbij moet ook de bredere toegevoegde waarde van sectoren volwaardig worden betrokken. De bouwsteen moet de impact van de scenario's goed in beeld brengen. Het eerste product van Pon & Telos dat bij de stukken zat was ondermaats. Wij maken ons grote zorgen over de huidige kwaliteit en tijdigheid van deze bouwstenen.

Wij vinden het belangrijk dat het Beleidskader Natuur Waddenzee niet alleen richting geeft, maar ook echt een duidelijk en transparant afwegingskader biedt voor het nemen van maatregelen voor beperking van de cumulatieve impact. Dit afwegingskader moet niet alleen voor het hier en nu, maar ook voor de toekomst een leidraad zijn. De CIA beschrijft dat er nu al te veel impact door menselijk handelen is. Grote opgaven liggen in het verschiet, zoals Defensie en PAWOZ. Bovendien loopt het onderzoek naar kernenergiecentrales nog. Voor het OBW is het nog niet duidelijk hoe dit afwegingskader eruit komt te zien. Wie en waar bepaalt wat? Hoe wordt de (mogelijke) impact op de Waddenzeenatuur door overheidsopgaven afgewogen tegen de regionale economische activiteiten en leefbaarheid?

Wij **kijken uit naar** een eerste proeve van een afwegingskader en een beschrijving van het (continue) proces dat daarbij hoort.

Interdepartementale afstemming en de Rijksbrede belangenafweging

Wij herhalen dat het Beleidskader alleen geloofwaardig kan werken als de interdepartementale afstemming en de Rijksbrede belangenafweging zichtbaar en bespreekbaar worden gemaakt. Het Rijk verwijst in meerdere trajecten naar het Beleidskader als hét instrument waarin doelen, keuzes en onderlinge afstemming samenkomen, terwijl die afstemming in de onderliggende stukken nog onvoldoende zichtbaar is. Tegelijk lopen andere rijksopgaven door en raken zij dezelfde gebruikruimte.

Wij spreken nogmaals onze zorgen uit over het ontbreken van zichtbare regie op deze optelsom. Wij **adviseren** daarom dat in het BOW van 15 juni expliciet besproken wordt hoe deze Rijksbrede afweging plaatsvindt en hoe andere overheden daarop worden verbonden.

Continue beleidscyclus en proces

Het Beleidskader is in de ogen van het OBW een continue beleidscyclus en proces: het stopt niet wanneer een besluit over beleidsopgaven is genomen. LVVN schetst – na besluitvorming door het BOW over de beleidsopgaven - een vervolg met sectorafspraken en transitiepaden voor bestaande activiteiten die worden uitgefaseerd of verduurzaamd. De besluitvorming op 15 juni moet niet alleen gaan over de voorgestelde beleidsopgaven, maar óók over de doorwerking daarna richting december en het nieuwe Uitvoeringsprogramma. Er moet dan bestuurlijk worden vastgelegd hoe vervolg, implementatie en investeringen worden georganiseerd.

Wij **zullen 15 juni vragen** om een bestuurlijke toezegging voor zowel een Plan van Verduurzaming met voldoende investeringsmiddelen, en als voor doorvertaling van beleidsopgaven naar sectorafspraken en de uitwerking in het Uitvoeringsprogramma.

Monitoring en adaptief beheer

Monitoring en adaptief beheer moeten vanaf het begin onderdeel zijn van de doorwerking, als een continu proces, waarbij effecten van (gewijzigde) activiteiten en maatregelen zichtbaar moeten worden, bijsturing mogelijk moet zijn en ook nieuwe drukfactoren bestuurlijk kunnen worden gewogen. Dit is niet alleen de verantwoordelijkheid van het Ministerie van LVVN maar wij zien dit als een collectieve verantwoordelijkheid.

Wij **adviseren** daarom om in de verdere uitwerking een heldere monitorings- en evaluatielijnen op te nemen, inclusief periodieke bestuurlijke terugkoppeling aan het BOW.

Brede inzet op natuurherstel, -ontwikkelingen en beheer

Het is positief is dat in de stukken niet alleen wordt gedacht aan het terugbrengen van impact van gebruik, maar ook aan een breder programma voor natuurherstel, -ontwikkelingen en beheer. Vanuit het OBW is – onder andere in het advies over het Rapport van de Waddenacademie – gevraagd dit in samenhang met de andere beheerprogramma's en beleidstrajecten in te vullen. Gezien de voortdurende verslechterende staat van de Waddenzee is meer inzet nodig dan nu.

Een stevige ambitie en inzet op natuurherstel en -beheer verdient in onze ogen bestuurlijke bevestiging in de vervolgstappen die in juni en december aan het BOW worden voorgelegd. Wij brengen u het OBW-advies naar aanleiding van het Rapport 'De Europees- en internationaalrechtelijke status van de Waddenzee' onder uw **aandacht**. Het antwoord van staatssecretaris Rummenie d.d. 10 februari vinden wij procedureel en niet ingaan op de ambitie. Met welke ambitie, tijdspad en concretisering wil dit kabinet investeren in ecologische veerkracht van de Waddenzee?

Inzet op natuurbeheer betreft ook nadrukkelijk toezicht en handhaving in het Waddengebied en de samenwerking van de bevoegde gezagen en BOA's in het gebied. Een in het oog springend voorbeeld is het al langdurig achterwege blijven van voldoende toezicht op de lozingsvergunningen, zoals onlangs geconstateerd door de Rekenkamer. In de Waddenzee zijn onder meer te hoge concentraties kwik, PFOS en PAK's vastgesteld. Deze vervuiling en drukfactoren komen ook terug in de Staat van de Waddenzee en de CIA. Een significante verbetering is mogelijk door adequate controles en herbeoordelingen. Er is weliswaar aandacht voor, Rijkswaterstaat gaat extra experts werven en een uniform systeem invoeren met het streven de 211 grote bedrijven uiterlijk eind 2027 te controleren, de rest kan niet eerder dan eind 2033. De Rekenkamer vindt dat het toezicht versneld moet verbeteren om verdere verslechtering van het watermilieu te voorkomen.

Het OBW **vraagt** het Rijk om een reactie hierop. Bij de sectoren leeft de angst dat de schade van het achterwege blijven van voldoende inzet op beheer en handhaving, middels reguleren van menselijke activiteiten behaald moet worden.

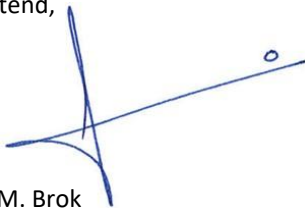
Positief toekomstperspectief

Last but not least **adviseren** wij om in de communicatie vanuit een positief en aansprekend toekomstbeeld te werken. Blijf duidelijk maken waarom we dit samen doen: voor een duurzame toekomst van het Waddengebied, zoals met de hoofddoelstellingen uit de Agenda is beoogd. Vermindering of tegengaan van drukfactoren is nodig om verdere achteruitgang van het ecosysteem tegen te gaan en te zorgen voor herstel van het ecosysteem zodat de rijke Waddenzee weer een kans heeft om te floreren. Een robuust ecosysteem biedt niet alleen natuurlijke rijkdom, maar ook ecosysteemdiensten, die menselijk medegebruik mogelijk maken. Een gezond ecosysteem en daarmee gepaard gaande ecologische veerkracht zijn de dragers voor alle economische functies van het systeem en een duurzaam toekomstperspectief.

Afsluitend

Namens het OBW wil ik u bedanken voor de gelegenheid om namens de leden van Visserij, Landbouw, Wetenschap, Havens, Natuur en Recreatie en Toerisme advies uit te brengen. Ik vertrouw erop dat u tijdens het BOW deze adviezen meeneemt in uw besluitvorming en dat de verzoeken op uw instemming kunnen rekenen. Indien dit anders is, hoor ik uw overwegingen graag tijdens het BOW-overleg.

Hoogachtend,

Drs. A.A.M. Brok
Voorzitter Omgevingsberaad Waddengebied